

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΟΡΟΥΣ ΠΑΡΝΩΝΑ
ΥΓΡΟΤΟΠΟΥ ΜΟΥΣΤΟΥ

Ενημερωτικό εγχειρίδιο **Προστατευόμενης Περιοχής** **Όρους Πάρνωνα** **και Υγροτόπου Μουστού**

Δάσος δενδρόκεδρου
(*Juniperus drupacea*)

Φωτ.: Β. Καλπουτζάκης

Viola parnonia

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΤΥΠΟΙ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ	4
Δάση Μαύρης Πεύκης (<i>Pinus nigra</i>)	4
Δάση Δενδρόκεδρου (<i>Juniperus drupacea</i>)	4
Δάση Κεφαλληνιακής Ελάτης (<i>Abies cephalonica</i>)	5
Δάση Καστανιάς (<i>Castanea sativa</i>)	6
Δάση με Πλάτανο (<i>Platanus orientalis</i>)	6
Δάση Δρυός [<i>Quercus conferta</i> (<i>frainetto</i>)]	7
Η ΧΛΩΡΙΔΑ ΤΟΥ ΠΑΡΝΩΝΑ	8
Η ΠΑΝΙΔΑ ΤΟΥ ΠΑΡΝΩΝΑ	10
Θηλαστικά	10
Πουλιά	11
Ερπετά-αμφίβια	11
Ψάρια	12
Ασπόνδυλα	12
ΦΥΣΙΚΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ - ΤΟΠΙΟ	13
ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΦΟΡΕΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	14
Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Άστρους	14
Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Αγίου Πέτρου	14
Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Καστάνιτσας	15
ΚΑΝΟΝΕΣ ΟΡΘΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ	16

Φωτογραφίες φυλλαδίου

- Αρχείο Φορέα Διαχείρισης όρους Πάρνωνα & υγροτόπου Μουστού
- Καλπουτζάκης Ελ.
- Ξύγκος Γ.
- Σταύρακας Ελ.
- Σωτηρίου Λ.
- Biopix
- De Goijer T.
- Dijk P.
- Krofel M.

Copyright 2015

Φορέας Διαχείρισης όρους Πάρνωνα και υγροτόπου Μουστού

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου ή τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975.

Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα όλης της αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές, ηλεκτρονικές ή οποιοδήποτε άλλες μεθόδους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Φορέας Διαχείρισης όρους Πάρνωνα και υγροτόπου Μουστου, ιδρύθηκε με τους Νόμους 2742/1999 (ΦΕΚ 207Α/7-10-1999) και 3044/2002 (ΦΕΚ 197Α/27-08-2002), με σκοπό τη διοίκηση και διαχείριση της **Προστατευόμενης Περιοχής του όρους Πάρνωνα και υγροτόπου Μουστου**, έκτασης 1.140.892 στρ.

Η προστατευόμενη περιοχή του όρους Πάρνωνα και υγροτόπου Μουστου θεσμοθετήθηκε το φθινόπωρο του έτους 2010 με την έκδοση της Κ.Υ.Α. 33999/6.09.2010 (Φ.Ε.Κ. 353 Α.Α.Π.Π./6.09.2010) και τροποποίηση αυτής (δυνάμει των ΦΕΚ 160/ΑΑΠΘ/16-6-2011 και ΦΕΚ 226/ΑΑΠ/15-4-2013), με σκοπό την προστασία της περιοχής ως εθνική φυσική κληρονομιά. Βάσει αυτής, καθορίζονται **δύο (2) Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης, οκτώ (8) Περιοχές Προστασίας της Φύσης και τρεις (3) Περιοχές Προστασίας Ρεμάτων**.

Κύριος σκοπός της προστασίας του προστατευτέου αντικειμένου είναι:

Η διατήρηση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και η υποστήριξη της τοπικής αειφορικής ανάπτυξης.

Η παραπάνω συνολική κατεύθυνση προκύπτει και από τις βασικές κατευθύνσεις που έχουν γίνει αποδεκτές σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Η βασική αρχή συνοψίζεται ουσιαστικά στην αντίληψη ότι το περιβάλλον και η ανάπτυξη συνθέτουν μια δυναμική και αλληλοσυμπληρούμενη σχέση.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά την προστατευόμενη περιοχή, αυτή χαρακτηρίζεται από την ιδιαίτερη ενότητα φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος η οποία δομήθηκε μέσα στο χρόνο. Ο συνδυασμός σημαντικών στοιχείων του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος (αρχιτεκτονική, ιστορία, πολιτισμός, μνημεία, παραγωγικές δραστηριότητες κ.λπ.) με αντίστοιχα του φυσικού περιβάλλοντος (σπάνια χλωρίδα, σημαντικοί οικότοποι, σημαντικότητα του υγροτόπου Μουστου για τα μεταναστευτικά είδη της ορνιθοπανίδας κ.ά.) θέτει ουσιαστικά και τους βασικούς σκοπούς της προστασίας της περιοχής.

Η προστατευόμενη περιοχή περιλαμβάνει **πέντε περιοχές** που έχουν ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο «NATURA 2000». [**Τέσσερις (4) Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)** και **μία (1) Ζώνη Ειδικής Προστασίας Ορνιθοπανίδας (ΖΕΠ)**].

Επιπλέον, εντός της προστατευόμενης περιοχής περιλαμβάνεται **μία (1) Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά (ΣΠΠΕ)** της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας και **επτά (7) Καταφύγια Άγριας Ζωής**.

Η προστατευόμενη περιοχή χαρακτηρίζεται από υψηλή ποικιλότητα τύπων οικοτόπων και βλάστησης με περισσότερους από **20 τύπους οικοτόπων Ευρωπαϊκής σημασίας** (Παράρτημα Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας») και **Ελληνικού ενδιαφέροντος** (εκτός Οδηγίας με μεγάλη εθνική σημασία).

Δάση Μαύρης Πεύκης (*Pinus nigra*)

Τα δάση μαύρης πεύκης (*Pinus nigra*), αν και σχετικά κοινά στην Ελλάδα, αποτελούν έναν σχετικά σπάνιο τύπο δασών, με περιορισμένη εξάπλωση στην Ευρώπη. Για τον λόγο αυτό, καθώς και για τη μεγάλη γενετική τους ποικιλότητα, απολαμβάνουν ιδιαίτερο καθεστώς προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα δάση μαύρης πεύκης φιλοξενούν πολλά και σημαντικά είδη φυτών και ζώων, παίζουν σπουδαίο ρόλο στην προστασία των ορεινών εδαφών από τη διάβρωση, ενώ έχουν και οικονομική σημασία λόγω της παραγωγικότητάς τους σε ξύλο υψηλής ποιότητας.

Τα δάση μαύρης πεύκης συγκροτούν τον τύπο οικοτόπου προτεραιότητας «(Υπο) Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά μαυρόπευκα» με κωδικό **9530** του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΕ. Αποτελεί τύπο οικοτόπου με εξαιρετική αντιπροσωπευτικότητα και διατήρηση, καθώς και εξαιρετική συνολική αξία. Η Ελλάδα και άλλες Μεσογειακές χώρες υπέφεραν κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του έτους 2007 από τις κατα-

στροφικές πυρκαγιές, οι οποίες προκάλεσαν σημαντικές καταστροφές σε πολλά μεσογειακά οικοσυστήματα, όπως τα δάση μαύρης πεύκης. Συγκεκριμένα, στον Πάρνωνα οι πυρκαγιές έκαψαν μεγάλο ποσοστό της έκτασης των δασών αυτών. Τα δάση μαύρης πεύκης είναι προσαρμοσμένα να αναγεννιούνται εύκολα και άφθονα μετά από έρπουσες πυρκαγιές, ενώ δεν αντέχουν σε επικόρυφες πυρκαγιές, μετά τις οποίες δεν αναγεννιούνται. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος προκύπτει από τον συνδυασμό επικόρυφης πυρκαγιάς και έντονης βόσκησης.

Δάση Δενδρόκεδρου (*Juniperus drupacea*)

Τα ενδημικά δάση με άρκευθους (*Juniperus* spp., τύπος οικοτόπου **9560**) στις βόρειες πλαγιές του όρους Πάρνωνα, που εκπροσωπούνται από τα μοναδικά στην Ελλάδα και στην Ευρώπη δάση με *Juniperus drupacea* (δρυπώδης άρκευθος ή δενδρόκεδρος), αποτελούν δάση μεγάλης οικολογικής αξίας. Στην περιοχή περιμετρικά της Μονής Μαλεβής και σε έκταση 740 στρεμμάτων αυτοφυούς δάσους απαντά, ως κυρίαρχο είδος σε αμιγείς ή μικτές συστάδες με μαύρη πεύκη (*Pinus nigra* J.F. Arnold) και κεφαλληνιακή ελάτη (*Abies cephalonica* Loudon), το είδος *Juniperus drupacea* (δρυπώδης άρκευθος ή δενδρόκεδρος).

Juniperus drupacea

Φωτ.: Αρχείο Φωτ.Π.Π.Μ.

Η περιοχή έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 και χαρακτηριστεί ως Ειδική Ζώνη Διατήρησης (2011) με όνομα: Κορυφές όρους Πάρνωνα και περιοχή Μονής Μαλεβής και κωδικό GR2520006. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά ευαίσθητο δασικό οικοσύστημα, το οποίο λόγω της μοναδικότητάς του, με βάση την εθνική νομοθεσία, έχει κηρυχθεί Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης (ΦΕΚ 121/Δ/1980). Το είδος *Juniperus drupacea* έχει κηρυχθεί προστατευτέο είδος της αυτοφύους χλωρίδας της Ελλάδας στην κατηγορία των Σπάνιων και Κινδυνευόντων (ΠΔ 67/1981), ενώ περιλαμβάνεται και στον Κόκκινο Κατάλογο των Απειλούμενων Ειδών της Διεθνούς Ένωσης για την Προστασία της Φύσης (2006). Η περιοχή είναι σημαντική για τη μεγάλη βοτανική,

οικολογική, και συνολική επιστημονική της αξία και

έχει χαρακτηριστεί ως Περιοχή Απόλυτης Προστασίας της Φύσης (ΚΥΑ 33999/2010). Επίσης, συστάδες δενδρόκεδρου εμφανίζονται σε μίξη με την ελάτη και τα αείφυλλα πλατύφυλλα στις περιοχές Πραστού, Κοσμά, Πλατανακίου και Αγ. Βασιλείου.

Δάση Κεφαλληνιακής Ελάτης (*Abies cephalonica*)

Abies cephalonica

Φωτ.: Αρχείο Φωτ.Π.Π.Μ.

Στην Ελλάδα απαντούν τρία είδη ελάτης: η κεφαλληνιακή ελάτη (*Abies cephalonica*), η λευκή ελάτη (*Abies alba*), καθώς και το υβρίδιό τους, η υβριδογενής ελάτη (*Abies borisii-regis*). Στην περιοχή του Πάρνωνα εμφανίζεται η κεφαλληνιακή ελάτη, η οποία είναι ελληνικό ενδημικό είδος και επομένως ο οικοτόπός του είναι μοναδικός και ιδιαίτερα σημαντικός. Συγκεκριμένα, απαντά στην Κεφαλονιά, την Εύβοια και την ηπειρωτική Ελλάδα από την Πελοπόννησο έως τον Όλυμπο και τον Άθωνα, σε περιοχές με υψόμετρο από 600-1600 μέτρα. Τα δάση με κεφαλληνιακή ελάτη συγκροτούν τον τύπο οικοτόπου ελληνικού ενδιαφέροντος «Δάση ελληνικής ελάτης (*Abies cephalonica*)» με κωδικό **951B**. Τα δάση με κεφαλληνιακή ελάτη συγκροτούν τόσο αμιγείς, όσο και μικτές συστάδες με μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*), εκεί όπου διασπάται η συγκόμωση της μαύρης πεύκης και εισέρχεται σταδιακά η ελάτη, εκτοπίζοντας τη μαύρη πεύκη. Επίσης, απαντάται σε συστάδες αείφυλλων πλατύφυλλων κατ' άτομο, ένδειξη σταδιακής εγκατάστασής της, και σε συστάδες σε μίξη με τη δρυπώδη άρκευθο (*Juniperus drupacea*).

Δάση Καστανιάς (*Castanea sativa*)

Η καστανιά (*Castanea sativa*) είναι ένα φυλλοβόλο δέντρο, που μπορεί να ξεπεράσει τα 500 χρόνια ζωής και συχνά αποκτά μεγάλες διαστάσεις (έως 20 μέτρα σε ύψος και πλάτος, και διάμετρο κορμού μέχρι ενάμισι μέτρο). Οι καστανεώνες του Πάρνωνα αναπτύσσονται ακριβώς πάνω από το όριο των μεσογειακών θαμνώνων (800 μέτρα περίπου) μέχρι τα 1300-1400 μέτρα. Στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΕ, οι καστανεώνες αναφέρονται ως τύπος οικοτόπου **9260**: «Δάση Καστανιάς». Είναι οικότοπος με εξαιρετική αντιπροσωπευτικότητα και διατήρηση, καθώς και εξαιρετική συνολική αξία. Απαντά στον κυρίως ορεινό όγκο του Πάρνωνα, με κύριες εκτάσεις να εντοπίζονται στην Καστάνιτσα (4000 στρ.), στον Άγιο Πέτρο (τέσσερις συστάδες με συνολική έκταση περίπου 2500 στρ.) και στον Κοσμά (1500 στρ.).

Οι καστανεώνες της Καστάνιτσας, του Κοσμά και του Αγίου Πέτρου βρίσκονται στις γεωργικές περιοχές των Κοινοτήτων και διαχειρίζονται ως δενδροκομικές καλλιέργειες, με μόνη εξαίρεση την Κοινότητα Καστάνιτσας, που μια συνεχόμενη έκταση 4000 στρεμμάτων έχει αναγνωριστεί σαν ιδιωτικό δάσος της ολότητας των κατοίκων του χωριού με την αρ. 142480/4-12-1937 Διαταγή του Υπουργείου Γεωργίας.

Δάση με Πλάτανο (*Platanus orientalis*)

Τα δάση με πλάτανο (*Platanus orientalis*) ή οι πλατανεώνες, έχουν ανατολικό-Μεσογειακή εξάπλωση και στην Ευρώπη αποτελούν μια ιδιαιτερότητα των νότιων και δυτικών Βαλκάνιων. Ο πλάτανος σχηματίζει δάση-στοές κατά μήκος των υδάτινων ρεμάτων, σε ποτάμια διαρκούς και περιοδικής ροής και σε ρεματιές, όπου υπάρχει υπόγειο νερό κοντά στο έδαφος. Στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΕ, τα πλατανοδάση αναφέρονται ως τύπος οικοτόπου με κωδικό **92C0**: «Δάση πλάτανου της Ανατολής (*Platanion orientalis*)».

Η οικολογική αξία των δασών με πλάτανο δεν μπορεί και δεν πρέπει να υποεκτιμηθεί, λόγω των παρεχόμενων λειτουργικών ωφελειών που αφορούν: την παρεμπόδιση της διάβρωσης, τη σταθεροποίηση των οχθών, τη συγκράτηση των νερών και των στερεών υλικών, τη διατήρηση της εδαφικής ποιότητας και τη διατήρηση των τοπικών κλιματικών συνθηκών.

Όσον αφορά στη βιοποικιλότητα, η αξία τους έχει να κάνει με την παροχή καταφυγίου και κάλυψης

(αποτελούν ενδιαίτημα για πολλά ζώα, αλλά επίσης και για υγρόφιλα φυτικά είδη), με τη θέση τους ως διάδρομος σε ανοιχτά άδενδρα τοπία και με την συμβολή τους στο μωσαϊκό χαρακτήρα του τοπίου. Τα πλατανοδάση εξαρτώνται τουλάχιστον από την παροδική ροή του νερού και συνεπώς, είναι ευαίσθητα στις υδρολογικές αλλαγές (εκτροπές νερού, κατασκευές στις όχθες των ποταμών, ταμιευτήρες) και στην έντονη ρύπανση των υδάτων.

Δάση Δρυός [*Quercus conferta (frainetto)*]

Η πλατύφυλλη δρυς [*Quercus conferta (frainetto)*] καταλαμβάνει μια μεγάλη έκταση η οποία εμπίπτει στα διοικητικά όρια της Κοινότητας Καρυών και εκτείνεται σε μια ζώνη από 950 έως 1250 μέτρα. Η πλατύφυλλη δρυς είναι είδος φυλλοβόλου ύψους έως 35 μέτρων. Εμφανίζεται σε όλη την ημιορεινή περιοχή της ηπειρωτικής χώρας από την Πελοπόννησο έως τη Β. Ελλάδα. Στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΕ, τα συγκεκριμένα δρυοδάση αναφέρονται ως τύπος οικοτόπου με κωδικό **9280**: «Δάση οξιάς με πλατύφυλλη δρυ (*Quercus frainetto*)».

Τα δρυοδάση στον Πάρωνα αποτελούν οικοτόπο με καλή αντιπροσωπευτικότητα και διατήρηση, καθώς και καλή συνολική αξία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η έκταση 55 στρ. στην Παναγία Σέλα (Κοινότητα Πλατάνου) από σπερμοφυή πλατύφυλλη δρυ. Η έκταση αυτή έχει προταθεί από το Δασαρχείο Κυνουρίας ως Διατηρητέο Μνημείο Φύσης.

Οι πληροφορίες που υπάρχουν για την περιοχή αναφέρουν ότι, το μεγαλύτερο τμήμα της έκτασης της Κοινότητας Καρυών, όπως και γειτονικών Δημοτικών Διαμερισμάτων, καλύπτονταν από δρυοδάση, τα οποία μετά την απελευθέρωση της χώρας από την Τουρκοκρατία (1821) κατεστράφησαν από πυρκαγιές, αλόγιστες υλοτομίες και έντονη βόσκηση με αποτέλεσμα στη θέση τους να εμφανιστούν τα αείφυλλα πλατύφυλλα (πουνάρι, ρείκι), καθώς και η αφάνα. Το δρυοδάσος που αναφερόμαστε προήλθε από τεχνητή αναδάσωση, η οποία έγινε με πρωτοβουλία ενός κατοίκου των Καρυών και η οποία στηρίχθηκε από την ολότητα των κατοίκων και από τις διοικητικές παρεμβάσεις της Δασικής Υπηρεσίας, όπως έκδοση απαγορευτικών διατάξεων για τη βοσκή κ.λπ.

Η πλατύφυλλη δρυς είναι το πολυτιμότερο και σημαντικότερο είδος δρυός της χώρας μας, τόσο για την έκταση που καταλαμβάνουν τα δάση της, όσο και για το πολύτιμο ξύλο της ως καυσόξυλο και ως τεχνικό (για υποδομές) και ξύλο επιπλοποιίας.

Η ΧΛΩΡΙΔΑ ΤΟΥ ΠΑΡΝΩΝΑ

Με την πρώτη ματιά ο Πάρνωνας, με τις «γυμνές» κορυφές του να δεσπόζουν στο τοπίο, φαντάζει «άγονος» και «φτωχός». Στην πραγματικότητα όμως, η περιοχή κρύβει έναν ανεκτίμητο χλωριδικό πλούτο. Η γεωλογική ιστορία της, οι ιδιόμορφες κλιματικές συνθήκες και ο έντονος διαμελισμός της σε πολλές κορυφές, χαράδρες, ορθοπλαγίες, χειμάρρους κ.λπ., έχουν δημιουργήσει μία εντυπωσιακή ποικιλία οικολογικών συνθηκών, ιδανικών για την ανάπτυξη πολλών και διαφορετικών φυτών.

Στον Πάρωνα δεν έχει γίνει ακόμα πλήρης και συστηματική καταγραφή των φυτών του. Μέχρι στιγμής, από τα στοιχεία που έχουν συγκεντρωθεί στα Πανεπιστήμια της Πάτρας και της Κοπεγχάγης, έχει σχηματιστεί ένας κατάλογος με περισσότερα από 900-1.000 είδη και υποείδη φυτών.

Τα ενδημικά φυτά της Ελλάδας που φιλοξενούνται στην περιοχή, σύμφωνα με νεότερα δεδομένα, υπερβαίνουν τα 125. Πολλά από αυτά περιορίζονται στα γεωγραφικά όρια της Πελοποννήσου (ενδημικά της Πελοποννήσου). Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί 7 αποκλειστικά ενδημικά φυτά του Πάρωνα, δηλαδή είδη που δεν υπάρχουν σε άλλη περιοχή του πλανήτη. Εκτός αυτών, 5 είδη της χλωρίδας του όρους περιορίζονται στον Πάρωνα και στα μικρότερα όρη στα νοτιοανατολικά του. Στα μεγάλα υψόμετρα του όρους Πάρωνα έχουν καταγραφεί τουλάχιστον 223 είδη φυτών, εκ των οποίων το 20% αποτελούν **ενδημικά της Ελλάδας** και το 13% **ενδημικά της Βαλκανικής**.

*Ως **ενδημικά** χαρακτηρίζονται τα φυτά που αναπτύσσονται σε μια ορισμένη περιοχή και που έχουν περιορισμένη γεωγραφική εξάπλωση.*

Μεγάλος είναι επίσης ο αριθμός των σπάνιων και απειλούμενων φυτικών ειδών του Πάρωνα. Αρκετά από αυτά προστατεύονται, τουλάχιστον σε θεσμικό επίπεδο, από διεθνείς συμβάσεις, κοινοτικές οδηγίες και το εθνικό δίκαιο.

Συνολικά 74 taxa (είδη και υποείδη) της περιοχής περιλαμβάνονται στο Π.Δ. 67/1981, οπότε θεωρούνται προστατευόμενα είδη.

Στην κορυφή Μεγάλη Τούρλα βρίσκονται τα περισσότερα από τα **ελληνικά ενδημικά του Πάρωνα** και στην ίδια κορυφή τα 4 από τα 7 τοπικά ενδημικά του όρους.

Φωτ. Ελ. Κολιούζης

Asperula malevonensis

Astragalus drupaceus

Φωτ. Ελ. Καραντζάκης

Pancratium maritimum

Φωτ. Αργείο ΟΔΩΠΥΜ

Petroraghia grandiflora

Φωτ. Ελ. Καραντζάκης

Nepeta orphanidea var. *parnidea*

Φωτ. Ελ. Καραντζάκης

Minuartia parnonia

Φωτ. Ελ. Καραντζάκης

Stachys chrysantha

Φωτ. Ελ. Καραντζάκης

Viola parnonia

Η ΠΑΝΙΔΑ ΤΟΥ ΠΑΡΝΩΝΑ

Η βιοποικιλότητα της προστατευόμενης περιοχής δεν είναι πλήρως γνωστή. Έχουν πραγματοποιηθεί λίγες ερευνητικές εργασίες και ακόμα λιγότερες μελέτες και για συγκεκριμένες μόνο ζωικές ομάδες στην προστατευόμενη περιοχή, οπότε και η γνώση για την πανδική σύσταση της περιοχής μόνο ολοκληρωμένη δεν χαρακτηρίζεται. Περισσότερα στοιχεία αναμένεται να δώσουν οι εννιά (9) μελέτες παρακολούθησης των ειδών και τύπων οικοτόπων που πραγματοποιούνται στην προστατευόμενη περιοχή στο πλαίσιο της Πράξης: *Προστασία και Διατήρηση της Βιοποικιλότητας του Όρους Πάρνωνα - Υγροτόπου Μουστού του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη»* που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Τα μέχρι στιγμής δεδομένα -βιβλιογραφικά και παρατηρήσεις ερευνητών και του προσωπικού του Φορέα Διαχείρισης- για την περιοχή παρουσιάζονται ακολούθως:

Θηλαστικά

Στην προστατευόμενη περιοχή εξαπλώνονται τουλάχιστον 27 είδη θηλαστικών (εκτός των χειροπτέρων), που ανήκουν στις ακόλουθες οικογένειες: Ακανθοχοιρόμορφα (σκαντζόχοιροι), Μυγαλόμορφα (μυγαλές, ασπάλακες), Λαγόμορφα (λαγοί, αγριοκούνελα), Τρωκτικά (ποντικοί, αρουραίοι, τυφλοπόντικες), Σαρκοφάγα (τσακάλια, αλεπούδες, κουνάβια, ασβοί, νυφίτσες, κ.ά.) και Αρτιοδάκτυλα (αγριογούρουνα, ζαρκαδία, κ.ά.). Σημαντικότατο είδος η βίδρα (*Lutra lutra*), είδος προτεραιότητας για την ΕΕ, με έναν μικρό πληθυσμό να οριοθετείται στον υγρότοπο του Μουστού. Το τσακάλι (*Canis aureus*), αν και δεν είναι είδος προτεραιότητας, είναι είδος με μεγάλη οικολογική σημασία καθώς είναι ο μεγαλύτερος χερσαίος θηρευτής που επιβιώνει στην Πελοπόννησο και ως παμφάγο και πτωματοφάγο είδος

Φωτό: Μ. Karel

Τσακάλι (*Canis aureus*)

Βίδρα (*Lutra lutra*)

Δενδρομωξός (*Dryomys nitedula*)

συντελεί στον «καθαρισμό» των βιοτόπων που διαβιεί. Η αγριόγατα (*Felis silvestris*) θεωρείται εξαφανισμένη από την Πελοπόννησο αλλά υπάρχουν ενδείξεις ότι επιβιώνει σε ορισμένες απομονωμένες περιοχές. Από τα είδη των χειροπτέρων, εξαπλώνονται στην περιοχή τουλάχιστον 22 είδη, με τα 10 από αυτά να είναι είδη προτεραιότητας για την ΕΕ. Η οικολογική σημασία όλων των ειδών νυχτερίδων είναι τεράστια, καθώς αποτελούν βασικό ρυθμιστή των πληθυσμών εντόμων, επιβλαβών και μη.

Πουλιά

Η προστατευόμενη περιοχή παρουσιάζει αξιόλογο ορνιθολογικό ενδιαφέρον που μεταφράζεται σε τουλάχιστον 249 είδη με παρουσία μόνιμη ή εποχική, ενώ κάποια είδη είναι περαστικά κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης ή περνούν τυχαία από την περιοχή. Τα 80 από τα είδη αυτά αναφέρονται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας «79/409/ΕΟΚ περί διατήρησης των άγριων πτηνών». Στον ευρύτερο χώρο του Πάρνωνα εμφανίζεται μια μεγάλη ποικιλία πουλιών κυρίως στρουθιόμορφων. Στον υγρότοπο Μουστού, ο οποίος αποτελεί σημαντικό σταθμό διατροφής και υποστήριξης των μεταναστευόντων πληθυσμών, καταγράφεται πλήθος υδρόβιων και παρυδάτιων ειδών, με σημαντικά τα είδη ερωδιών, πουλάδων, αφρόπαπιων, κ.ά. Οι περισσότεροι βραχώδεις και απομονωμένες περιοχές φιλοξενούν είδη αετών, γερακιών και κουκουβαγιών, όπως ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*), ο σπιζαετός (*Hieraaetus fasciatus*), ο πετρίτης (*Falco peregrinus*), ο μπούφος (*Bubo bubo*), κ.ά.

Ερπετά - αμφίβια

Στην προστατευόμενη περιοχή απαντούν τουλάχιστον 31 είδη ερπετών. Από τις χελώνες υπάρχουν 6 είδη (2 θαλάσσιες, 2 χερσαίες και 2 των γλυκών νερών) με όλα τα είδη να είναι είδη προτεραιότητας για την ΕΕ, και την χελώνα καρέτα (*Caretta caretta*) να είναι το περισσότερο γνωστό είδος. Τα 12 είδη σαυρών που καταγράφονται στην περιοχή πε-

Σπιζαετός
(*Hieraaetus fasciatus*)

Φωτ.: Ελ. Σταυρακας

Κοκκινोτσιροβάκος
(*Sylvia cantillans*)

Φωτ.: P. Dijk

Πελοποννησιακή γουστέρα
(*Podarcis peloponnesiaca*)

Φωτ.: Αρχαίο Φωτ. Π. Μ.

Βαλτοχελώνα (*Emys orbicularis*) και
Ποταμοχελώνα (*Mauremys rivulata*)

Φωτ.: Αρχαίο Φωτ. Π. Μ.

ριλαμβάνουν σαύρες ενδημικές της Πελοποννήσου όπως η μοραϊτόσαυρα (*Algyroides moreoticus*), η γραικόσαυρα (*Hellenolacerta graeca*), η πελοποννησιακή γουστέρα (*Podarcis peloponnesiacus*) και ο οφιόμορος (*Ophiomorus punctatissimus*). Από τα 13 είδη φιδιών που έχουν αναφερθεί για την περιοχή τα 2 είδη είναι προτεραιότητας για την ΕΕ και συγκεκριμένα ο λαφιάτης (*Elaphe quatuorlineta*) και το σπιτόφιδο (*Zamenis situlus*). Σε ό,τι αφορά στα αμφίβια στην περιοχή απαντούν τουλάχιστον 8 είδη, εκ των οποίων 2 είδη φρύνων και 6 είδη βατράχων, με τα είδη βατράχων να αποτελούν σε ένα βαθμό δείκτες της ποιότητας των εσωτερικών υδάτων της περιοχής.

Ζαχαριάς Αλμυρής
(*Aphanius almiriensis/fasciatus*)

Φωτό: Αρχαίο Φωτότυμ

Ψάρια

Σε ό,τι αφορά στην ιχθυοπανίδα, στη λιμνοθάλασσα του Μουστου και στις γειτονικές λίμνες απαντούν τουλάχιστον 12 είδη ψαριών, με το είδος Ζαχαριάς Αλμυρής (*Aphanius almiriensis/fasciatus*) να είναι είδος προτεραιότητας για την ΕΕ και ενδημικό είδος του υγροτόπου. Στα ποτάμια που καταλήγουν στον υγρότοπο ή βρίσκονται στον ορεινό όγκο της προστατευόμενης περιοχής αναφέρονται 6 είδη ψαριών.

Ασπόνδυλα

Τα ασπόνδυλα είναι η πολυπληθέστερη πανιδική ομάδα και η λιγότερο μελετημένη στην προστατευόμενη περιοχή, κυρίως εξαιτίας του τεράστιου εύρους των αντιπροσώπων της. Στο πλαίσιο των προγραμμάτων παρακολούθησης του Φορέα Διαχείρισης, η μελέτη των ασπονδύλων της περιοχής περιορίζεται στα υδρόβια ασπόνδυλα, τα χερσαία γαστερόποδα, τα ορθόπτερα, τα ισόποδα, τα αραχνίδια και τα εδαφόβια κολεόπτερα.

Τα μέχρι στιγμής δεδομένα καταγράφουν 31 είδη υδρόβιων ασπονδύλων που περιλαμβάνουν ενδημικά είδη και ένα ενδημικό γένος υδρόβιων γαστεροπόδων! Για τα χερσαία γαστερόποδα αναφέρονται τουλάχιστον 12 είδη ενδημικά του Πάρνωνα και 5 είδη της ΝΑ Πελοποννήσου. Τα υδρόβια έντομα έχουν τουλάχιστον 6 αντιπροσώπους ενδημικούς του Πάρνωνα, ενώ τα μυριάποδα και αραχνίδια -σύμφωνα με τη βιβλιογραφία- πιθανόν να αντιπροσωπεύονται από τουλάχιστον 10 είδη ενδημικά της Ελλάδας, της Πελοποννήσου ή περιοχών αυτής. Τέλος, για τα εδαφικά κολεόπτερα, η εξάπλωση τουλάχιστον 14 ειδών ενδημικών της Πελοποννήσου, ενός είδους ενδημικού του Πάρνωνα και ενός είδους προτεραιότητας για την ΕΕ, και για τα ισόποδα, 2 ειδών ενδημικών της Πελοποννήσου και ενός είδους ενδημικού του Πάρνωνα, θεωρείται δεδομένη.

Malacosoma neustria

Φωτό: Αρχαίο Φωτότυμ

ΦΥΣΙΚΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ - ΤΟΠΙΟ

Γενικό χαρακτηριστικό της περιοχής από άποψη μορφολογίας είναι το απότομο, αδρό, με βαθιές κοιλάδες, χωρίς σημαντικές διακλαδώσεις ανάγλυφο, φαινόμενο το οποίο αποδίδεται στην παρουσία των περατών ανθρακικών σχηματισμών. Η περιοχή του Πάρνωνα συνδυάζει υψηλής αισθητικής αξίας φυσικά τοπία με αξιόλογα ανθρωπογενή τοπία, όπως οι παραδοσιακοί οικισμοί, οι χώροι των μοναστηριών, το παραδοσιακό αγροτικό τοπίο. Συνολικά, η περιοχή χαρακτηρίζεται από υψηλή τοπιακή αξία, η οποία επιβάλλει να προστατευθούν/διατηρηθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της από ενδεχόμενες αλλοιώσεις ή καταστροφές.

Στο ενδοδασικό περιβάλλον συναντάται ο χαρακτηριστικός τύπος του στεγασμένου τοπίου που δημιουργείται κάτω από την κομοστέγη του δάσους. Η πυκνότητα της βλάστησης και το περιορισμένο βάθος οπτικής διεύθυνσης δίνουν την αίσθηση της απόλυτης επαφής με το φυσικό πλούτο. Στις ξέφωτες θέσεις η απεριόριστη θέα και η κυριαρχία του ορίζοντα μας παραπέμπει στο πανοραμικό τοπίο. Το πανοραμικό τοπίο που εμφανίζεται σε όλα τα σημεία του χώρου είναι έντονο. Εκεί η θέα είναι ανεπηρέαστη από φυσικά εμπόδια ή υπάρχει μερικώς περιορισμός και επιτρέπεται η επέκταση του βλέμματος σε μεγάλες αποστάσεις και εκτεταμένο πλάτος. Η ποικιλία των λεπτομερειών της βλάστησης, τα μονοπάτια, ο καταγάλανος ουρανός, συνθέτουν το πολύμορφο αυτό τοπίο όπου ο παρατηρητής ανάλογα με την εποχή, το φωτισμό και τη διάθεση, δίνει διαφορετική αξία κάθε φορά στα ξεχωριστά στοιχεία που τον περιβάλλουν.

Φαράγγι Δαφνώνα

Φωτ.: Αρχείο Φ.Ο.Π.Π.

Ρέμα Σπηλάκια

Φωτ.: Αρχείο Φ.Ο.Π.Π.

Φαράγγι Λούλουγκα

Φωτ.: Ρ. Γκιζ

Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Άστρους

Στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Άστρους ο επισκέπτης μπορεί να ενημερωθεί για τις λειτουργίες που επιτελούνται στον υγρότοπο Μουστού οι οποίες είναι ποικίλες και περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τη στήριξη της πανίδας, την αποθήκευση νερού, την τροποποίηση πλημμυρικών φαινομένων κ.ά. Από τις λειτουργίες του οικοσυστήματος προκύπτουν οι υγροτοπικές αξίες, όπως η υψηλή βιοποικιλότητα, η αντιπλημμυρική, η αντιδραστική και άλλες, όπως είναι η επιστημονική και η εκπαιδευτική.

Η ξενάγηση στο Κέντρο μπορεί να συνδυαστεί με περιήγηση στην προστατευόμενη περιοχή, θεματικές παρουσιάσεις, πεζοπορίες σε μονοπάτια και δραστηριότητες που στοχεύουν στη γνωριμία με τη φύση.

ΚΠΕ Άστρους

Φωτό: Αργείο 600 ΠΜ

Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Αγίου Πέτρου

Στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Αγίου Πέτρου ο επισκέπτης μπορεί να ενημερωθεί για τα ενδημικά και σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας του Πάρνωννα με κύρια έμφαση στο ορεινό τμήμα του.

Η επίσκεψη στο Κέντρο μπορεί να συνδυαστεί με δραστηριότητες που στοχεύουν στη γνωριμία με τη φύση, όπως και η περιήγηση στο πεζοπορικό μονοπάτι με το σπάνιο δάσος του είδους

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

- α. Συστάδα Δενδρόκεδρου Μονής Μαλεβής
- β. Υγρότοπος Μουστού

Σε αυτές τις περιοχές επιτρέπεται μόνο η επιστημονική έρευνα και καμία ανθρώπινη δραστηριότητα που έχει χαρακτήρα περιστασιακής ή μόνιμης παρέμβασης στο φυσικό περιβάλλον.

ΚΠΕ Αγίου Πέτρου

Φωτό: Αργείο Φωτισμό

ΚΠΕ Καστάνισσας

Φωτό: Αργείο Φωτισμό

Juniperus drupacea (δενδρόκεδρου) γύρω από τη Μονή Μαλεβής, όπου ο επισκέπτης εκεί, μπορεί να ενημερωθεί περαιτέρω για τον φυσικό πλούτο της συγκεκριμένης Περιοχής Απολύτου Προστασίας, από τις πινακίδες ερμηνείας περιβάλλοντος για τον δενδρόκεδρο και τα είδη χλωρίδας και ορνιθοπανίδας που κοσμούν την περιοχή.

Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Καστάνισσας

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Καστάνισσας στεγάζεται στο κτήριο όπου λειτουργήσε το Δημοτικό Σχολείο του χωριού το οποίο κτίστηκε το 1870. Οι επισκέπτες στο Κέντρο Ενημέρωσης μπορούν να ενημερωθούν για την προστατευόμενη περιοχή με έμφαση στη μακρόχρονη παρουσία του ανθρώπου στον Πάρνωνα, για τα φυσικά μνημεία της περιοχής, για την αρχιτεκτονική της Καστάνισσας και τα κυριότερα αξιοθέατά της, αλλά και για την Τσακώ-

νική διάλεκτο. Η επίσκεψη στο Κέντρο μπορεί να συνδυαστεί με μια βόλτα στον παραδοσιακό οικισμό και στα ερείπια του Βυζαντινού Πύργου που βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του χωριού με πανοραμική θέα σε όλο τον οικισμό, αλλά και με περιήγηση σε μονοπάτια που διασχίζουν το περίφημο, από άποψη φυσικής ομορφιάς, καστανόδασος.

Κανόνες Ορθής Συμπεριφοράς Επισκεπτών της Προστατευόμενης Περιοχής όρους Πάρνωνα και υγροτόπου Μουστού

- Σταθμεύστε το όχημά σας σε χώρους στάθμευσης και **περπατήστε όσο περισσότερο μπορείτε στη φύση**. Η περιοχή θα αποκαλύψει εύκολα τις ομορφίες της και τα μυστικά της αν έρθετε σε επαφή μαζί της.

- Μην αφήνετε το ίχνος σας μετά την αποχώρησή σας. Συγκεντρώστε με επιμέλεια τα απορρίμμάτα σας και φεύγοντας **τοποθετήστε τα σε κάδους απορριμμάτων**. Είναι μέλημα του καθενός μας να διατηρήσουμε καθαρό το φυσικό περιβάλλον.

- Αν αναγνωρίσετε κάποιο **σπάνιο είδος φυτού ή ζώου** ενημερώστε σχετικά τον Φορέα Διαχείρισης.

- Προσέξτε μην δημιουργήσετε εστία φωτιάς σε περιοχές που μπορεί να προκληθεί πυρκαγιά. **Αν αντιληφθείτε πυρκαγιά, ειδοποιήστε αμέσως την Πυροσβεστική Υπηρεσία** ή την πλησιέστερη τοπική αρχή.

- Προτιμάτε τη **λήψη φωτογραφιών** από τη συλλογή λουλουδιών, φυτών και ζώων. Μην καταστρέφετε τα οικοσυστήματά τους.

- Σε περίπτωση που θέλετε να κινηθείτε στις **Περιοχές Αόλυτης Προστασίας ή Προστασίας της Φύσης**, ενημερωθείτε από τον Φορέα Διαχείρισης για επιπρόσθετους περιορισμούς και απαγορεύσεις.

- Γίνετε από ένας απλός επισκέπτης του όρους Πάρνωνα ή της λιμνοθάλασσας Μουστού, συμμετοχος, **ενεργός πολίτης στην προσπάθεια προστασίας** του περιβάλλοντος.

- Αποφεύγετε να χρησιμοποιείτε **απορρυπαντικά** (π.χ. σαπούνι) ή άλλες χημικές ουσίες που ρυπαίνουν ή απειλούν τα ευαίσθητα οικοσυστήματα της προστατευόμενης περιοχής, όταν κάνετε στάση σε πηγές, ρυάκια ή ποτάμια.

- Αποφεύγετε τη **δυνατή μουσική**, τις **φωνές**, την πρόκληση δυνατών θορύβων και γενικά την όχληση. Η φύση παίζει τη δική της μοναδική μουσική. Απολαύστε τη.

- Η **χάραξη** φλοιών δέντρων, η **παρενόχληση** φωλιών πουλιών και το **κόψιμο βοτάνων** ζημιώνουν το περιβάλλον και απαγορεύονται από τη Δασική Νομοθεσία.

- Μην παίρνετε μαζί σας **σπόρους φυτών, μικρά φυτά** για μεταφύτευση σε κήπους, γλάστρες, κ.λπ. ή **είδη ζώων**. Αποφεύγετε να κόβετε λουλούδια και φυτά καθώς μπορεί εν αγνοία σας να επιδράσετε σε βάρος κάποιου

σπάνιου, ενδημικού είδους χλωρίδας της περιοχής του όρους Πάρνωνα.

- Σε περίπτωση που αντιληφθείτε οποιαδήποτε **παράνομη δραστηριότητα** εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος, ειδοποιήστε αμέσως τις αρμόδιες αρχές:

- Δασαρχείο Κυνουρίας τηλ. **27550 23880**

- Δασαρχείο Σπάρτης τηλ. **27310 26511**

- Πυροσβεστική Υπηρεσία τηλ. **199**

- Φορέας Διαχείρισης όρους Πάρνωνα & υγροτόπου Μουστού τηλ. **27550 22021**

Πέρα από τους Κανόνες ... σας προτροπουμε

- να περιηγηθείτε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης του Φορέα.

- να χρησιμοποιήσετε τα ενημερωτικά φυλλάδια και τους χάρτες της περιοχής προκειμένου να ενημερωθείτε για τη μεγάλη οικολογική και πολιτιστική αξία, καθώς επίσης και για την πανίδα και τη χλωρίδα της προστατευόμενης περιοχής Πάρνωνα - Μουστού.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013»
«Προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας του όρους Πάρνωνα & υγροτόπου Μουστού»

Ευρωπαϊκή Ένωση - ΕΤΠΑ

«Κάνουμε τις πράξεις, ζούμε το αποτέλεσμα»

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άστρος Αρκαδίας, Τ.Κ. 22001

Τηλ.: 27550 22021, Fax: 27550 22806

e-mail: info@fdparnonas.gr

www.fdparnonas.gr

